

LANDSKAPSREVISIONEN

Datum
23.04.2025

Nr
10/2025

Till Ålands landskapsregering

REVISIONSBERÄTTELSE

Landskapsrevisionen avger härmed till landskapsregeringen sin i 7 § 2 mom. landskapslagen om Landskapsrevisionen avsedda revisionsberättelse för finansåret 2024.

Mariehamn, den 23 april 2025

Kenneth Åkergård
Landskapsrevisor

INNEHÅLL

1.	Bakgrund	3
2.	Bokslutet	3
2.1.	Analys av resultaträkningen.....	3
2.2.	Analys av balansräkningen.....	4
2.3.	Övriga iakttagelser	5
3.	Budgetuppföljningen	8
4.	Förvaltningsberättelsen	9

1. Bakgrund

Landskapsrevisionens granskning sker i form av årlig revision och effektivitetsrevision. Den årliga revisionen ska ske i enlighet med god revisions sed och ha till syfte att bedöma om redovisningen är tillförlitlig och bokslutet ger en rättvisande bild samt om ledning och förvaltning följer tillämpliga föreskrifter och beslut.

Enligt 7 § 2 mom. landskapslagen om Landskapsrevisionen ska Landskapsrevisionen lämna en revisionsberättelse med resultaten från den årliga revisionen till landskapsregeringen inom en månad efter att landskapsregeringen har fastställt årsredovisningen.

2. Bokslutet

Bokslutet är uppgjort enligt bokföringslagen och bokföringsnämndens kommunsektions anvisningar i tillämpliga delar.

2.1. Analys av resultaträkningen

Årsbidraget år 2024 blev 43,8 MEUR (37,7 MEUR år 2023). Det goda årsbidraget kan till stor del tillskrivas den ökade avräkningen av skatteinkomster och specifikt slutregleringen för de två föregående åren vilken uppgick till exceptionellt höga 44,4 MEUR. Verksamhetsbidraget utföll 21 MEUR sämre än år 2023 och finansieras i sin helhet av ökade skatteinkomster.

Resultaträkningen uppvisar ett underskott om 17,2 MEUR medan underskottet 2023 var 3,9 MEUR. Förklaringen till det försämrade resultatet är dels att verksamhetskostnaderna ökat med ca. 15 MEUR i jfr. med föregående år samt dels att en överföring bokfört som extraordinär kostnad på 40 MEUR till pensionsfonden gjordes under året. Den sistnämnda överföringen, vilken gjordes för att tryggas framtida pensionsutbetalningar till pensionsfonden, kunde dock ha periodiserats till flera år via balansräkningen då överföringens allokering till framtida pensionsutbetalningar även hänför sig till flera år. Om överföringen skulle periodiserats/delats upp till flera år istället för att tas upp som en extraordinär stor engångskostnad som nu har gjorts så skulle överföringen ha haft en mindre resultatpåverkande effekt. Den totala pensionskostnaden år 2024 är 45 MEUR och att överföringen av 40 MEUR i sin helhet belastar resultatet år 2024 innebär att den totala pensionskostnaden istället blir 85 MEUR, vilket innebär att pensionskostnaden blir alltför stor för bokslutsåret 2024. Den stora engångsöverföringen på 40 MEUR till pensionsfonden medför nu att en rättvisande bild inte ges av landskapsregeringens resultat.

Det kanske viktigaste ekonomiska nyckeltalet i resultaträkningen vilket bör framhävas och vilket motiverar rambudgetens sparkrav är verksamhetskostnaderna och deras utveckling, detta år + 15 MEUR. Verksamhetskostnaderna ökade redan år 2023 med 6,5 MEUR, vilket visar på en snabbt växande kostnadsbörda.

Avskrivningarna tillsammans med nedskrivningarna har för år 2024 ökat med ca 1,3 MEUR jämfört med 2023 vilket till största delen beror på en nedskrivning av landskapets aktier i det avvecklade bolaget Ålands Utvecklings Ab med 1,4 MEUR.

Skatteinkomsterna inklusive medieavgift och apoteksvgifter ökade med ca 29,1 MEUR jämfört med år 2023. Skatteavräkningen innehåller en slutreglering från de två föregående åren om -6,3 MEUR.

Kommunerna har kompenserats i enlighet med Landskapslagen om kompensation till kommunerna för sänkta samfundsskatteintäkter med 11,25 % av den andel av den debiterade samfundsskatten som för respektive skatteår återförs till Åland i form av skatteavräkning. Kompensationen 2024 var ca. 3,9 MEUR. Kompensationen till kommunerna p.g.a. bortfallet av skatteintäkter som orsakades av grundavdraget och resekostnadsavdraget skatteåret 2024 beräknades till ca 5 MEUR.

	2024	2023	2022	2021	2020
Avräkningsbelopp	249 436 363	198.415.589	202.195.000	194.916.832	219.540.717
Skattegottgörelse			7.791.184	13.602.918	7.293.092
Skatteavräkning	100 394 401	122.550.421	84.800.000	79.600.000	
	349 830 764	320.996.010	294.786.184	288.119.750	226.833.809

Verksamhetskostnaderna har ökat med ca. 15 MEUR eller drygt 6 %. Det är främst personalkostnaderna och köp av tjänster som har ökat jämfört med år 2023. En del av ökningen av personalkostnaderna beror på löneharmonisering som innebar att grundlönerna höjdes och ålderstilläggen slopades och i stället infördes tre erfarenhetstillägg. Förändringen beräknades kosta landskapet ca 2,4 MEUR.

Verksamhetsintäkterna uppgick till 25,8 MEUR år 2024, en uppgång med ca. 2 MEUR i jfr. med år 2023.

Posten Finansiella intäkter och kostnader var på samma nivå som föregående år (ca. 40 MEUR) med avkastningen från Penningautomatföreningen som den enskilt klart största finansiella intäktsposten (31,5 MEUR).

Avkastningen från fastighetsverket ökade med 0,5 MEUR medan ränteinkomsterna från placeringar var på liknande nivå som 2023 och uppgick till ca. 1,3 MEUR.

2.2. Analys av balansräkningen

Likviditeten

Likviditeten försämrades väsentligt under året då den sjönk med 46,1 MEUR och uppgick 31.12.2024 till 32,8 MEUR. Fastighetsverkets likviditet uppgår till ca 29,4 MEUR. Den totala likviditeten per 31.12.2024 uppgår således till 62,2 MEUR. Landskapet har inga externa lån per 31.12.2024.

	2024	2023
Kortfristiga placeringar	13 000 000,00	58.000.000,00
Kassa- och banktillgodohavanden	19 839 551,10	20.926.512,10
Totalt	32 839 551,10	78.926.512,10

I takt med att likviditeten sjunker betonas de i rambudgeten ingående sparåtgärderna ännu mer.

Användningen av PAF-medel samt landskapsregeringens fortsatta likviditetsmässiga beroende (och eventuellt utökat beroende) av dessa medel är här en viktig fråga inför framtiden.

Förverkligande av relativt stora infrastrukturella investeringar de kommande åren fordrar en noggrann likviditetsplanering då dessa investeringar komma att sätta landskapsregeringens likviditet på prov.

PAF-medel

Hantering av PAF-medel i landskapets bokslut styrs av reglerna i landskapsförordningen om Ålands Penningautomatförening (1993:56), vilken ändrades inför bokslut 2018. Där bestäms vad som årligen ska överföras till reserverade PAF-medel under posten fondkapital i balansräkningen.

PAF-medel som budgeterats för utgifter står till förfogande i fyra år. Detta betyder att PAF-medel i budget 2021 som inte utnyttjats (1,4 MEUR) ska överföras till reserven i bokslut 2024. Därutöver har i bokslutet 2024 PAF-medel om knappt 1 MEUR reserverats samt 10 MEUR fonderats för den tredje sektorn i enlighet med budgetbeslut 2024.

Reserverade PAF-medel uppgår i bokslutet till ca. 90 MEUR. PAF har betalat 31,5 MEUR totalt i avkastning 2024. Landskapets likviditet vid bokslutet 2024 var 32,8 MEUR. Likviditeten beror med andra ord till stor del på uttag från PAF under åren.

2.3. Övriga iakttagelser

Pensionsansvarsskulden

Landskapsregeringen anlitar Keva för beräkning av det pensionsansvar som orsakats av arbetspensionerna och ledamotspensionerna. Pensionsansvarsskulden har utvecklats enligt tabellen nedan.

2024	2023	2022	2021
865.700.000	857.600.000	823.400.000	817.000.000

Marknadsvärdet på Ålands pensionsfonds fondkapital, vilket utgör täckning för pensionsansvaret, uppgick per den 31.12.2024 till 595,3 MEUR, en ökning från 524,2 MEUR ett år tidigare. Täckningsgraden har ökat från 61,1 % till 68,8 %.

Landskapet har en pensionsansvarsskuld för arbetsförhållanden och ledamöter med anställning före den 1.1.2008, inräknat fortgående anställningar som inleddes vid ingången av år 2008 (ÅFS 1995:71 1 kap. 1a §). Med syfte att trygga betalningen av framtida pensioner inom ramen för detta pensionssystem finns Ålands pensionsfond (ÅFS 1995:71 1 kap. 1 §), vars placeringstillgångar utgör täckning av ansvarsskulden.

Ansvarsskulden har under de senaste fem åren växt med 7,73 %, från 803,6 MEUR till 865,7 MEUR. Pensionsfonden är planerad att avvecklas inom 30–40 år, vilket aktualiserar frågan om den ökande ansvarsskuldens täckning.

Med beaktande av landskapets begränsade förmåga att täcka upp resterande andel av ansvarsskulden, vilken per 31.12.2024 uppgår till 270,4 MEUR, rekommenderas att införa ett krav på täckningsgraden med målsättningen att pensionsystemet på relativt kort sikt självständigt täcks av tillgångarna i tillhörande pensionsfond.

Täckningsgradens betydelse accentueras av att fondens inkomster är begränsade då fonden utgörs av en större andel historiska arbetsavtal, vilka inte längre genererar inkomster. Under räkenskapsperioden har 40 MEUR förts över för att täcka kommande, årliga kostnader som överstiger fondens inkomster.

För anställningar som uppstått fr.o.m. den 1.1.2008 tecknas motsvarande försäkring i en privat arbetspensionsförsäkringsanstalt.

Landskapsägda bolag och intressebolag

Landskapsägda bolag och intressebolag

Landskapet äger per 31.12.2024 ett affärsverk, tio dotterbolag och sex intressebolag. Under perioden har dotterbolaget Ålands Utvecklings Ab avvecklats. Ett kapitaltillskott om 1 MEUR har tilldelats dotterbolaget Kraftnät Åland Ab. En investering har gjorts i det tillkomna intressebolaget Ålands skärgårdsrederi Ab om 0,4 MEUR. Tre dotterbolag är under likvidation, vilka alla är fastighetsaktiebolag med oväsentlig inverkan.

Landskapets andel av dotter- och intressebolagens egna kapital per 31.12.2023 uppgick till 47,1 MEUR, medan anskaffningsutgiften i bokföringen uppgick till 34,6 MEUR. Se bilaga 2 till bokslutet.

Totalkalkyl över landskapets finanser

En aktuell och informativ helhetsuppfattning av landskapets tillgångar och åtaganden är en förutsättning för ett sunt beslutsfattande och därigenom en sund ekonomisk förvaltning.

Affärsverket, vars grundkapital per 31.12.2024 uppgick till 197,9 MEUR, är konsoliderat i en informativ kalkyl under bilaga 3 till bokslutet. Utöver affärsverket, bedöms tre av dotterbolagen var för sig utgöra väsentlig inverkan på landskapets finanser. Dessa är Åland Post Ab, Kraftnät Åland Ab och Långnäs Hamn Ab, för vilka ägarandelen utgör 100 %. Därtill har landskapet omfattande ansvars- och borgenärsåtaganden, främst genom Ålands Pensionsfond.

Genom att upprätta en totalkalkyl åskådliggörs väsentliga innehav och åtaganden, vilka också bör upptas till värdet vid räkenskapsperiodens utgång. Idag förekommer ett års eftersläp för dotterbolagen i bilaga 2.

En sådan totalkalkyl kunde påvisa huruvida nyttan överväger kostnader för att upprätta koncernbokslut, vilket fortsättningsvis bedöms vara en förutsättning för att ge en rättvisande bild av landskapets finansiella läge.

Enskilda observationer

- Lagerkontot visar fel värde i huvudboken och överensstämmer inte med verkstadens lagersystem. Arbete med införande av nya rutiner pågår fortsättningsvis och man kan enligt uppgift nu göra avstämningar mera regelbundet vilket i framtiden kan borga för att överensstämmelse mellan lagersaldona kommer att uppnås.
- Inget systemstöd finns för beredning och uppföljning av externa medel likt EU-finansiering eller PAF-medel. Manuell uppföljning innebär alltid en ökad risk för fel, framförallt vid personbyten. Utvecklandet av ett system för beredning och uppföljning av ovan nämnda medel planeras att inledas år 2026. Att få ett systemstöd på plats är särskilt viktigt med beaktande av krav på hantering av risker för bedrägeri, penningtvätt och sanktioner.
- Kreditförlusterna för landskapsregeringen och ÅHS uppgår till ca. 123 000 euro i bokslutet 2024.
- Fakturerings- och indrivningsprocesserna bör ses över och effektivieras både för landskapsregeringen och ÅHS.
- Ett offentligt kapitallån på totalt 1,84 MEUR avskrevs, varav 1 MEUR var satt som osäker lånefordran.
- Överföringar av budgeterade investeringsmedel till nästa års budget görs årligen och i många fall till mycket låga andelar/summor (t.o.m. < 25 %) av en investering.
- Investeringsanslagen budgeteras samt redovisas även på en hög nivå i årsredovisningen. Detta tillsammans med att outnyttjade budgetanslag ständigt överförs kan det bli svårt för beslutsfattare och allmänhet att få en översiktlig bild över hur dessa anslag budgeteras och används.

Rekommenderas att icke förverkligade investeringar budgeteras på nytt för varje budget för att göra investeringsbudgeten och dess uppföljning mer översiktlig och undvika osäkra budgeteringar av investeringar vilka kanske inte förverkligas under budgetåret.

Budgeten samt även årsredovisningen kunde utökas med specifikation över mer väsentliga investeringar inklusive tidsåtgången för deras förverkligande. Information om kända, väsentliga kommande investeringar kunde även läggas till i budgeten. Ovan nämnda rekommendationer är viktiga aspekter för att tydlighet ska uppnås gällande planering och förverkligande av speciellt större investeringar.

- Med hänvisning till omfattningen av årsredovisningen och dess syfte som beslutsunderlag, föreligger ett behov av att göra innehållet mer överskådligt för beslutsfattare. Föreslås att vidareutveckla layouten med visuella verktyg såsom diagram, samt inledningsvis presentera en helhet och ange specifikationer i bilagor. För lagtingets och regeringens arbete föreslås dessutom att vidareutveckla innehållet, med en tydlig koppling mellan arbetet som utförts under året och politikområden, för att påvisa förverkligandet av politiken.

3. Budgetuppföljningen

Budgetuppföljningen för år 2024 består av jämförelse mot budget för resultaträkningen respektive uppföljning av enskilda budgetmoment. Budgetanslagen består av en grundbudget. Tilläggsbudgeterna består av ändringsbudgeterna 1 – 4. Utöver detta finns reserverade anslag som varit tillgängliga från tidigare budgetår (åren 2021 – 2023). Summan av total budget 2024 och tidigare års anslag utgör samtliga anslag som varit tillgängliga under år 2024.

Budgeten är som huvudregel bindande på bruttonivå, d.v.s. inkomster och utgifter skilt för sig. Om det finns särskild anledning kan nettobudgetering undantagsvis tillämpas. Undantaget ska i sådana fall framgå i motiveringen med en hänvisning till finansförvaltningslagen (2012:69, 6 §).

Ett fåtal mindre *budgetöverskridningar* kan noteras:

Anslaget för studiestöd överskrids med ca. 260 000 euro p.g.a. en felprognostisering.

För landskapsregeringens (ministrarna) del uppkom en budgetöverskridning om ca. 100 000 euro vad gäller anslaget 20010 verksamhet men detta gällde enbart att den justering av landskapsregeringens arvoden som skedde 1.11.2023 inte beaktades i budgeten för 2024.

Ålands Hälso- och sjukvård hade negativa budgetavvikelser för extern vård utanför Åland om -1,8 MEUR där den största orsaken till den stora avvikelserna står att finna i större prisökningar hos vårdleverantörerna. Vidare blev ÅHS köpta tjänster 1,4 MEUR dyrare än budgeterat vilket beror på vakanta läkartjänster som lett till höga kostnader för köpta tjänster för läkarvikarier. Materialkostnaderna överskred budgeten med 0,5 MEUR. De totala nettokostnaderna för ÅHS år 2024 uppgår till 107,0 MEUR, budget 2024 ligger på 106,6 MEUR och den totala budgetavvikelsen uppgår därmed till -0,5 MEUR.

Näringsavdelningen har underskridit sin budget med i runda slängar 15 MEUR vilket relaterar till att EU-programmen och deras förverkligande långt ifrån alltid går i takt med landskapsregeringens budget. En längre tidshorisont än ett år behövs för att kunna stämma av EU-programmens förverkligande mot budget på ett relevant sätt.

På infrastrukturavdelningen finns en överskridning vilken sammanhänger med en konkurs hos ett rederi som bedrev skärgårdstrafik varvid anlitaandet av ett annat rederi genom temporärt avtal ledde till en budgetöverskridning med ca. 600 000 euro.

Investeringar

Investeringarnas förverkligande var 28 MEUR. Budgeterade investeringar var 47 MEUR, vilket ger en budgetförverkligandegrad på 59,7 %, en något högre grad av förverkligande än år 2023 men ännu dock ett relativt lågt förverkligande.

19 MEUR av investeringarna överförs till budget 2025. Återkommande överföringar av investeringsanslag till därpå följande års budget kan leda till en lång period mellan beslut och förverkligande vilket i sin tur kan leda till att budgeten blir svåröverskådlig för beslutsfattarna då budgeten innehåller gamla budgetanslag som överförts i några år.

Lagtinget ser genom eftersläpningen och överföringarna av budgetanslagen inte heller sina beslut genomföras på det sätt och i den tid man förväntat vid beslutsfattandet. Se även rekommendation under *Enskilda observationer*.

Investeringarna har finansierats med befintlig likviditet.

Väsentlig satsning på digitalisering

Ett budgetförverkligande av väsentlig karaktär för förvaltningen i stort var den aktiva satsningen på digitalisering och informationsteknologi. Kostnaderna för digitalisering och informationsteknologi ökade med anledning av denna satsning med ca. 1,05 MEUR.

4. Förvaltningsberättelsen

Årsredovisningen innehåller en förvaltningsberättelse samt årsbokslutet. Målsättningen med förvaltningsberättelsen är att genom kortare texter öka tillgängligheten till informationen.

För varje avdelning finns en redogörelse där verksamheten, målsättningarna och budgetens utfall presenteras.

Förverkligande av målsättningar

Landskapsregeringen ansvarar för att förverkligandet av utvecklings- och hållbarhetsagendan "Alla kan blomstra i ett bärkraftigt samhälle på fredens öar" och de sju strategiska utvecklingsmålen som ingår i denna agenda uppnås senast år 2030. I avsnittet "strategisk samhällsutveckling" i förvaltningsberättelsen behandlas målutfallet närmare. Varje strategiskt utvecklingsmål i utvecklings- och hållbarhetsagendan har ett antal huvudindikatorer, vars uppgifter är att mäta nuläget och ger en indikation huruvida det åländska samhället utvecklas i önskad riktning. Statusen för indikatorerna följs kontinuerligt upp och levereras av Ålands statistik- och utredningsbyrå.

Den sjätte statusrapporten för utvecklings- och hållbarhetsagendan analyserar målens och delmålen nuläge utgående från de 25 huvudindikatorerna kompletterat med delindikatorer och bedömning av sakkunniga. Det huvudsakliga budskapet från statusrapporten är att mycket görs men inte tillräckligt för att nå mål och delmål 2030 med befintliga åtgärder.

Enligt statusrapporten har dock framsteg mot de sju strategiska utvecklingsmålen kunnat identifieras och som exempel på detta nämns bl.a. antagande av folkhälsostراتيجية 2023 och projektet Rent vatten 2030 med åtgärder.

Den sjätte statusrapporten lyfter specifikt fram bl.a. följande områden där Åland behöver arbeta hårdare:

- Inkomstskillnaderna ökar och andelen barn som lever i hushåll med risk för fattigdom har ökat de senaste åren.
- Våld i nära relationer är ett stort problem.

- Åland har ännu inte lyckats sluta kretsloppen av näringsämnen för att begränsa näringsförlusterna till vattendragen.
- Utsläppen är generellt sett höga, och i synnerhet är Åland inte på rätt väg när det gäller att minska utsläppen från vägtrafiken. Antalet fordon har fördubblats sedan år 2000.

Myndigheterna och de olika avdelningarna redovisar egna årsöversikter och redovisningar över budget- och måluppfyllnad. I uppföljningen ingår även redovisning av nyckeltal samt antal inkomna och behandlade ärenden. Redovisningarna och utformningen av dessa har varierande grader av kvalitet och sätt att presentera verksamheten.

Målmätarna presenteras inte längre såsom tidigare i löpande text utan i tabellform vilket förtydligar målstyrningen och ökar tillgängligheten till informationen.

Förvaltningsberättelsen ger ingen sammanfattande bild över hur och om avdelningarnas och myndigheternas målsättningar har uppnåtts vilket gör det svårare att få en *helhetsuppfattning* om verksamheten har ordnats i enlighet med principerna om sparsamhet, effektivitet och ändamålsenlighet.

Det är fortsättningsvis viktigt att i årsredovisningen fokusera på tydliga, relevanta och mätbara mål samt bra verktyg för att kunna mäta uppfyllelsen av dessa mål. Under *Enskilda observationer* ovan finns fler noteringar om hur utformningen och presentationen av årsredovisningen kunde förbättras med utgångspunkt från årsberättelsens roll som underlag och redskap för beslutsfattande.

Antal öppna ärenden

I förvaltningsberättelsen för år 2024 redovisas alla öppna ärenden och ärenden äldre än 3 månader. Antal öppna ärenden äldre än 3 månader uppgår till 554 stycken, en klar nedgång från år 2023 (985 st.) men inte en lika tydlig nedgång jämfört med de fem föregående åren där medelnivån legat på ca. 700 ärenden äldre än 3 månader.

Förvaltningsärenden

I årsredovisningen framhålls den väsentliga förändring i form av effektivisering för hela landskapsregeringens allmänna förvaltning som upp uppkommit genom fortsatta ändringar av landskapsregeringens delegeringsbeslut samt genom digitalisering av främst interna processer. Genom dessa åtgärder har antalet förvaltningsärenden minskat med ytterligare 13,5 procent från 7 095 ärenden under 2023 till 6 136 ärenden under 2024.